

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 25 februari 1919 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om dödsstraffets avskaffande.

Närvarande: herrar Pettersson i Södertälje, Åkerman, Ingeström*, Rogberg*, greve Spens, Fagerlin, Köhlin*, Lagerkvist*, Lillienau, Lindqvist i Kosta, Pettersson i Bjälbo, Lindley, Hederstierna, Carlsson i Frosterud, Rehn och Leo.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 70, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Lindhagen* hemställt, »att riksdagen ville principiellt uttala sig för *livets okränkbarhet såsom grundval för en mänsklig samhällsordning* samt giva ett beslutsmässigt uttryck därför genom att för egen del besluta eller hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådana ändringar i allmänna strafflagen och strafflagen för krigsmakten, att utan avvaktan å en allmän strafflagsreform *dödsstraffet redan nu utplånas* ur dessa författningar».

Beträffande motiveringen till ifrågakvarande hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

I 1734 års lags missgärningsbalk förekom dödsstraffet synnerligen ymnigt. Antalet brott, vid vilka dödsstraff kunde ådömas, blev emellertid starkt reducerat i 1864 års strafflag, där berörda straff numera förekommer dels absolut, då livstidsfänge begår dråp av visst slag och omständigheterna icke äro mildrande, dels alternativt med straffarbete på livstid vid förräderi så ock andra för rikets säkerhet menliga brott, majestätsbrott och brott mot riksstyrelse, dråp av upprorsman, mened, mord,

*Utskottets
yttrande.*

förgiftning, fosterfördrivning av annan än modern, svikligt förfarande i envig, brott mot annans frihet, falsk angivelse, mordbrand, uppsåtligt orsakande av explosion, sjö- och trafikolycka samt rån.

I detta sammanhang bör erinras dels om föreskriften i vår processordning, att domar, varigenom någon dömts till döden, skola underställas, underrätts dom hovrättens samt hovrätts högsta domstolens prövning, dels om den Konungen tillkommande benädningsrätten ävensom föreskriften, att ej någon skall undergå dödsstraff, innan Konungen förordnat, att domen må verkställas.

Dödsstraffet förekommer ännu i ett flertal främmande länders strafflagar, ehuru ej i samma utsträckning som förr. Men även i dess nuvarande användning hava skarpa angrepp riktats mot detsamma. Inom den vetenskapliga litteraturen har sedan länge pågått en livlig rörelse för dödsstraffets avskaffande, och även inom de lagstiftande församlingarna har frågan om dödsstraffets borttagande gång på gång varit föremål för behandling, som i flera stater lett till dödsstraffets avskaffande på den allmänna straffrättens område.

För vårt lands vidkommande var redan under förarbetena till 1864 års strafflag frågan om dödsstraffets avskaffande föremål för övervägande. Lagkommittén ansåg nödvändigheten av detta straff vara underkastad tvivel. Hovrätterna och högsta domstolen förklarade sig däremot enhälligt för dess bibehållande. I samma riktning uttalade sig även lagberedningen. Då sedermera den nya strafflagen förelåg till behandling vid 1862—1863 års riksdag, väcktes inom bondeståndet förslag om dödsstraffets fullständiga upphävande, vilket också vann understöd av flera bland detta stånds främsta män och efter votering av bondeståndet antogs.

Sedermera har frågan om dödstraffets fullständiga borttagande ur den allmänna strafflagen upprepade gånger varit föremål för riksdagens prövning. Vid den sista ståndsriksdagen år 1866 väcktes inom bondeståndet motion om dödsstraffets suspenderande på tio år, för att man under tiden skulle vinna erfarenhet, om detsamma därefter kunde utan olägenhet avskaffas. Bondeståndet biföll enhälligt denna motion, varemot ridderskapet och adeln, präste- samt borgarestånden anslöto sig till laguskottets avstyrkande hemställan. Frågan kom åter före vid 1867 års riksdag genom en inom andra kammaren väckt motion, vilken, av laguskottet avstyrkt, vann andra kammarens bifall, men föll i första kammaren med endast en rösts majoritet. År 1868 väcktes liknande motioner i båda kamrarna, och denna gång tillstyrktes de av laguskottet, men avslogos av båda kamrarna. Därefter väcktes frågan ånyo på tal vid 1872 års

riksdag genom en motion i andra kammaren, vilken motion, av lagutskottet avstyrkt, delade sina föregångares öden.

Frågan vilade nu till år 1893, då den återupptogs av tvenne motionärer, av vilka den ena föreslog dödsstraffets upphävande, under det att den andra önskade dess suspenderande och ersättande med livstids straffarbete under så lång tid, att erfarenhet kunde vinnas, huruvida rättssäkerheten kunde tryggas utan att avrättningar ägde rum. Lagutskottet avstyrkte motionerna, vilka också av kamrarna avslogos.

Liknande motioner hava sedermera väckts vid 1901 och 1908 års riksdagar, men då på hemställan av lagutskottet avslagits.

Åren 1909 och 1912 återupptogs frågan genom motioner, vilka, avstyrkta av lagutskottet, avslogos av första kammaren, under det att andra kammaren antog skrivelseförslag i motionernas syfte.

I sitt på offentligt uppdrag utarbetade förberedande utkast till strafflag, vilket utkom från trycket år 1916, har professor Thyren utslutit dödsstraffet ur straffsystemet och anför som skäl härför i sin bok »Principerna för en strafflagsreform I» huvudsakligen följande:

Om de under tidernas lopp av dödsstraffets anhängare och motståndare åberopade flerfaldiga absoluta skäl måste man säga, att de samt och synnerligen vore ohållbara, varför man bleve hänvisad till de relativa skälen och sålunda hade att uppställa frågan, om det vore lämpligt med hänsyn till straffens verkan och rådande rättsåskådning att i en modern kulturstat behålla dödsstraffet. Till besvarandet av nämnda spørsmål vore man åter tvungen att först och främst undersöka avskräckningens inverkan på andra individer än brottslingen samt oförbätterligheten hos denne själv i deras sammanhang med dödsstraffet. En ingående undersökning av kriminalstatistiken gäve emellertid intet bevis, vare sig för att dödsstraffets förefintlighet i ett lands lag skulle verka avskräckande från begående av svårare förbrytelser, eller för att dödsstraffets avskaffande skulle medföra en ökning av dylika förbrytelser. Det förhållandet, att dödsstraffet existerade eller icke, spelade icke en avgörande roll för personer, som beginge ifrågavarande brott. Beträffande frågan om oförbätterligheten kunde man däremot säga, att den talade mot dödsstraffet. Obestridligt vore nämligen, att brottslighet i samma mån, som den framstode som oförbätterlig, måste misstänkas sammanhänga med abnormitet, och det skulle strida mot rättsmedvetandet att använda dödsstraff, då abnormitet, om än av mindre grad, verkligen förelage. Oavsett om brottslingen vore abnorm eller icke, skulle emellertid rättsmedvetandet icke reagera mot tillämpandet av

dödsstraff, om brottet vore grovt nog att ur vedergällningssynpunkt kunna uppbära berörda straff. I detta fall liksom i det fallet, att en oförbätterlig brottsling icke vore abnorm, skulle dödsstraffet sålunda vara motiverat. Praktiskt vore det emellertid icke tilltalande att bygga på den osäkra gränsen mellan normalitet och abnormitet, varför den bästa utvägen att lösa problemet vore ett utplånande av ifrågavarande straff. Till förmån för dödsstraffet hade även åberopats, att det vore en »samhällets nödvärnsrätt» mot vissa brottslingar. Detta skäl kunde framföras för de primitiva samhällenas del, där man icke hade någon möjlighet att genom fängelser oskadliggöra brottslingen, men i vår tid finnes andra medel att hindra brottslingens flykt och att förekomma angrepp på fångvårdspersonalen än att taga hans liv. Vad slutligen anginge folkåskådningens ståndpunkt i denna fråga, så kunde icke förnekas, att i vissa fall av brottslighet döden icke blott tilläts utan krävdes som ett svar från samhällets sida. Denna uppfattning vore emellertid knappast så fast rotad, att lagstiftaren vore skyldig att rätta sig därefter.

På enahanda grunder har dödsstraffet uteslutits ur straffsystemet i det av professor Torp omarbetade förslaget till ny strafflag för Danmark.

Utskottet kan i huvudsak ansluta sig till vad professor Thyrén anført. Dödsstraffets rent praktiska syften torde icke motivera dess bibehållande, och såsom framhålles i motiven till den nya norska strafflagen av år 1902, vilken icke heller upptager dödsstraffet som straffart, torde det kunna betraktas »som en av alla sakkunniga allmänt erkänd sanning», att man efter de erfarenheter, som i olika länder gjorts på detta område, icke behöver frukta, att dödsstraffets avskaffande skall bliva till skada för rättssäkerheten. Och ur social-etisk synpunkt lär icke någon meningsskiljaktighet råda om önskvärdheten av dödsstraffets borttagande. I detta sammanhang förtjänar ock nämnas, att — enligt vad ordföranden i den av Kungl. Maj:t för granskning av det Thyrénska strafflagsutkastet nedsetta kommissionen på grund av en av dödsdömde L. Gyllenpalm ingiven nådeansökning i skrivelse till Konungen meddelat — kommissionen enligt preliminärt beslut utan meningsskiljaktighet uttalat sig för förslaget om dödsstraffets avskaffande.

Mot att för närvarande borttaga dödsstraffet ur den allmänna strafflagen skulle måhända kunna invändas, att, då en revision av den allmänna strafflagen för närvarande påginge, en så genomgripande förändring i nämnda lag borde vidtagas först i samband med denna revisions genomförande. En dylik invändning lär icke emellertid kunna

tillmätas avgörande betydelse. Utskottet anser tvärtom, i anslutning till vad under en föregående riksdagsdebatt i ämnet uttalats, att det skulle vara en fördel, om frågan angående dödsstraffets bibehållande finge avgöras för sig utan sammanhang med den övriga strafflagsrevisionen. Därigenom kunde nämligen uppmärksamheten, när den senare frågan förekomme, mera odelat få riktas på denna.

Vad här ovan sagts om dödsstraffets borttagande ur den allmänna strafflagen gör sig med samma styrka gällande i fråga om den del av strafflagen för krigsmakten, som är avsedd att gälla under fredstid, eller den andra delen, i vilken dödsstraff finnes stadgat endast för ett fall och då alternativt med straffarbete på livstid, nämligen för upprorsman, som dräper den, som uppror stilla vill. Däremot torde starka betänkligheter möta mot dödsstraffets borttagande ur krigsartiklarna, som äga tillämpning i fråga om brott, förövade i krigstid eller eljest under tid, då rikets krigsmakt är mobiliserad. Under dylika utomordentliga förhållanden torde nämligen liksom i de primitiva samhällen, om vilka professor Thyrén talat, saknas möjlighet att på det sätt och i den utsträckning, som vore önskvärt, genom fängelsestraff oskadliggöra de grova förbrytare, om vilka här är fråga.

Med stöd av vad ovan anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville, utan avvaktande av en allmän strafflagsreform, efter verkställd utredning låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till borttagande av dödsstraffet såsom straffart i den allmänna strafflagen ävensom taga under övervägande, i vilken omfattning dödsstraffet må kunna borttagas jämväl ur strafflagen för krigsmakten samt för riksdagen framlägga det förslag, som härav kan föranledas.

Stockholm den 25 februari 1919.

På första lagutskottets vägnar:

JAKOB PETTERSSON.

Reservation

av herr *Hederstierna*, som, med instämmande av herrar greve *Spens*, *Fagerlin* och *Köhlén*, anförde:

Utan att för närvarande ingå på frågan om nödvändigheten av att bibehålla dödsstraffet eller icke finner jag avgörandet av denna fråga böra anstå till dess förslag föreligger om antagande av den nya strafflag, som för närvarande är under utarbetande, och hemställer jag därför,

att herr *Lindhagens* ifrågavarande motion må av riksdagen avslås.